

# Az egyházak helyzete, a vallási viszonyok

A középkorból egyetlen adatot sem ismerünk, amelyik templomára, vagy papjára vonatkozna. Ez azonban nem jelenti azt, hogy már a középkorban nem lett volna katolikus temploma és papja.

Az 1721. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a falu fölötti dombon egy káplona romjai voltak láthatók. Ez az épület nyilván a középkorból maradt meg, mert aligha építettek templomot egy pusztán a török hódítás, majd a kuruc szabadságharc idejében. A „falu fölötti dombon” megjelölés igen szemléletes, jellegzetesen középkori, netán Árpád-kori elrendezésre mutat.

A Vattayak – állítólag – az általuk betelepített evangélikusoknak templomot építettek. Grassalkovich I. Antal 1731-ben jutott Csömör birtokában, ő a katolikusok betelepítését szorgalmazta és a hagyomány szerint az ekkor már álló templomocskát átadta a katolikusoknak.

A Helytartótanács utasítására PPS vármegyében 1733-ban elvégezték az egyházak állapotának a felmérését. Csömörön ekkor evangélikus parókia működött helybéli prédikátorral és egy imaházban. Mivel az összeírásban jól láthatóan kőtemplomról és imaházról tesznek említést, úgy véljük, hogy az imaház fából volt, vagy vályogtéglából. Ezt a jelentést 1733. márc. 26-27-én tárgyalta a megye közgyűlése.

A Helytartótanács 1733. ápr. 14-én kelt levelét 1733. ápr. 27-30-án tárgyalta a közgyűlés. Ebben arról volt szó, hogy Grassalkovich azt állította, Kerepes, Isaszeg, Csíktarcsa, Zsidó, Csömör, Ecser, Soroksár falvakban épített templomot és ennek következtében ezekre kegyúri jogot kért.

A megye hatósága igazolta Grassalkovich templomépítéseit és ennek következtében ő 1733. dec. 6-án elnyerte a kegyúri jogot a felsorolt templomokra nézve. A megye válasza leszögezte, hogy Grassalkovich I. Antal a saját pénzén építkezett, nem a jobbágyokra kivetett külön adókból.

Ezeknek az adatoknak a tükrében úgy véljük, hogy Grassalkovich semmiképpen sem vette el az evangélikusoktól a Vattayak által emeltetett imaházat, hanem a saját költségén építtetett új templomot a katolikusoknak Nepomuki Szent János tiszteletére és lelki gondozásukra szerzetest küldött ide. Az 1732-es összeírásban Major György a harangozó, tehát a katolikusoknak harangjuk volt.

A váci egyházmegye újjászervezésekor Csömört Kerepeshez csatolták, 1761-ben áttették az újonnan alapított mogyoródi plébániához. Herceg Grassalkovich II. Antal 1792-ben plébániát hozott létre Csömörön, melyhez hozzácsatolta Cinkotát és Szentmihály pusztát.

A jelenlegi katolikus templomot Grassalkovich I. Antal 1771. ápr. 25-én kezdte építtetni, a legenda szerint a templom terveinek nézegetése közben érte a halál 1771. dec. 1-én. Ezt a templomot 1773-ban szentelték fel a Szentháromság tiszteletére.

Az 1777-es leírás szerint három oltára volt, a főoltár a Szentháromság, a jobboldali a Szent Kereszt, a baloldali a fájdalmas Szűz Mária tiszteletére emelve. Felszereléséhez tartozott ekkor 3 casula, 1 pluviale, 2 dalmatica, 2 kehely, 1 cibórium, 1 monstrancia. Ezen a templomon az első nagyobb javítási munkákat 1840-ben végezték el, melynek során Kajlinger Sebestyén ácsmester zsindegyházzal fedte be az egyházat.

A Szentháromság templom művészettörténet leírása röviden. Egyhajós, homlokzati tornyos, barokk templom. Külseje: Kosárfélmű, záróköves kapu, fölötté kosárfélmű ablak, melyet fölül voluták kereteznek. A falak szélein lapos falsávok láthatók. Egyszerű főpárkány, volutás oromfalak. A tornyon kerek ablak, majd félkörű ablak, zárókővel, kiemelt kereteléssel. Órapárkány, egyenes gulasisak, pala fedés. Az oldalhomlokzaton két ablak (balra az első befalazva), a szentélyen is, amelyek a nyolcszög három oldalával zárul, egy-egy ablak.

Belseje: Egyetlen félköríves nyílású kórus. A hajó egyetlen cseh-boltozattal fedett tér, a sarkokon egymástól elég távol lévő pillérpárokra támasztva, amelyeket konkáv hevederív köt össze. A szentély fölött lapos kupolás boltozás, a szentély lapos félköríves záródású. A kupolán bábos korlátot és áttört kupolás architektúrát ábrázoló freskó a XVIII. századból. Egyéb festés újabb.

Berendezése: A főoltárképen a Szentháromság megkoronázza Máriát. Körülötte festett oszlopos architektúra. Ez a jó színvonalú kép is XVIII. századi. A kórus előtti íves falmezőn két kép a XIX. századból, Krisztus a kereszten és Levétel a keresztről. A szószék egyszerű, barokk, festett képekkel beillesztve. A mellvéden a négy evangelista, a hátfal ajtaján Krisztus.

Felszerelése: Aranyozott ezüst kehely, kerek, hat kiugró bordával tagolt talpán vázaidomú, ugyancsak bordás nádusszal és egyszerű, újabb kupával. Rongált peremén a jegyek kivehetetlenek. Valószínűleg pest-budai munka. Talpperemén pontozva belevésve: CSÖMÖR 1772. Magassága 22cm, talpátmérője 13 cm.

Aranyozott ezüst cibórium. Egészen egyszerű sima, kerek talpon csipkés szélű leveles taggal kapcsolt ballusztal alakú nádusz, egyszerű, újabb kupa, fedele is újabb. Talpperemén bevésés: C, S, Ö, 1772. Jegye: Pesti városjegy és MIS (Schwager János Mihály) mesterjegye, akinek működésére nézve 1769-1822-ig rendelkezünk adatokkal.

Aranyozott vörösréz, ezüstözött és ezüst részletekkel bíró szentségtartó. Ovális, tagolt talpán rocaille-os, rácsos éd növényi díszek között ovális medaillonokban a négy evangelista dombormű mellképe. Fölötté fűrészkes levélkehelyből kiemelkedő nagy, cartouche-alakú szentségtartó, lomb és szalagdíszes ezüst keretben a szentségházzal, e körül a szokásos elrendezésben Szentlélek-galamb, Atyaisten, angyalok. Provinciális munka a XVIII. század közepéről. Magassága 44 cm., talpátmérője 17x13 cm.

A Csömöri-patak hídjánál állt Nepomuki Szent János szobra, aki a barokk korban az egyik legkedveltebb szent volt a nép körében. Volutás talpazaton színezett kő. Kezében feszületet és pálmaágat tart. Állíttatta Grassalkovich I. Antal 1771-ben. A népi hagyomány hol ehhez a szoborhoz, hol a templom tervrajzához köti a jelenetet, miszerint ezeket nézegette, amikor a halál eljött érte.

A csömöri római katolikus egyházközség művészeti értékei és jelképei között meg kell említeni pecsétnyomóját. Körirata: SIG. PAROCH. ECCLESIAE CSÖMÖRIENSIS. 1830. A körirat által bezárt mezőben felhőn ül az Atya és a Fiú, középen fölöttük pedig a Szentlélek galambja lebeg. A pecsét jelképe tehát maga a Szentháromság, amelynek tiszteletére a templomot szentelték.

A csömörön 1792-ben felállított római katolikus anyaegyház filiája volt - mint már említettük - Cinkota, Szentmihály puszta 1825-ben is. Egyházszerkezetileg 1851-ben Csömör anyaegyházához tartozott Cinkota falu, Nagyszerntmihály puszta, forrás puszta és Kissszentmihály malom.

A történeti irodalomban elterjedt, hogy Csömörön 1721-ben már evangélikus templom állt. Tekintve, hogy 1715-ben 14, 1720-ban 44, 1721-ben 53 családfőt írta össze Csömörön, melyek közül néhányat kihúztak, néhányan özvegyasszonyok voltak, nehezen képzelhető el, hogy 1715-től fogva ez a lakosság, akár földesúri támogatás mellett is, jelentékenyebb templomépületet hozzon létre. Nem felejthetjük el azt sem, hogy ha az evangélikusok többségben voltak is, laktak Csömörön még más vallásúak.

Pest-Pilis-Solt vármegye hatósága által 1733-ban végzett vizsgálat szerint Csömörön evangélikus prédikátor működött és egy „imaház” állt a rendelkezésükre. Véleményünk szerint ez az imaház nem volt azonos a középkori eredetű templom romjával, sem azzal a kőtemplommal, amelyre Grassalkovich I. Antal végül is megszerezte a kegyúri jogot. A jelenlegi evangélikus templom Csömörön 1871-ben épült fel.

Csömör legelső katolikus plébánosa Iványi János volt 1792-1797-ig. Pozsonyban született 1760-ban, tehát 32 éves volt, amikor Csömörré érkezett, előtte romhányi káplán volt, 1787-ben szentelték pappá Pozsonyban. Beszélt magyarul, szlovákul, németül és latinul. Iványi 1797-ben felettes hatósága Irsára helyezte, ekkor az irsai plébános, Ladiszlaidesz Imre jött helyébe Csömörré, valamilyen oknál fogva cseréltek.

Csömör római katolikus plébánosai

1792-1797 Iványi János (Ünnepélyes ..... 1793. jan. 16-án került sor.)

1797-1805 Ladiszlaidesz Imre

1805-1811 Agler Imre

1811-1819 Csrevko Lázár

1819-1822 Szinay József

1822-1829 Villinger János

1829-1852 Ellenbacher István

Csömör evangélikus lelkésze jakobei Sámuel 1727-ben, aki 1730-ban Bényére költözött. Lányi János érkezett ekkor Csömörré, aki haláláig, 1740 őszéig viselte ezt a tiszteletet. Sok evangélikus hívével együtt a pestis ragadta el. A csömöri evangélikus anyagyülekezet a pestis következtében megszűnt.

A megmaradt hívek a cinkotai evangélikus anyaegyház leányegyházának tagjaiként éltek tovább. A Grassalkovich-uradalomtól 1787-ben kapott csömöri gyülekezet belső telket és a tanító számára illetményföldet, mindez II. József király „türelmi rendeletének” a következménye volt. Hozzáálltak az imaház, a parochia építésének, melynek alapjait Ribay György cinkotai lelkész (1785-1796), Kovács Máté tanító, Králik István uradalmi ispán, Győri József jegyző, Szuhay György bíró jelenlétében rakták le.

Ennek a korszaknak evangélikus tanítói: Kovács Máté (1787-1793), Klinger János (1793-1803), Ferencsik János (1803-1824), Simkó Mátyás (1824-1868).